

800 berättelser ur Åbo stads historia

1500-TALET, 1600-TALET

VÅR HERRES ÅBOBOR

05.02.2026 | EDITOR | LÄMNA EN KOMMENTAR

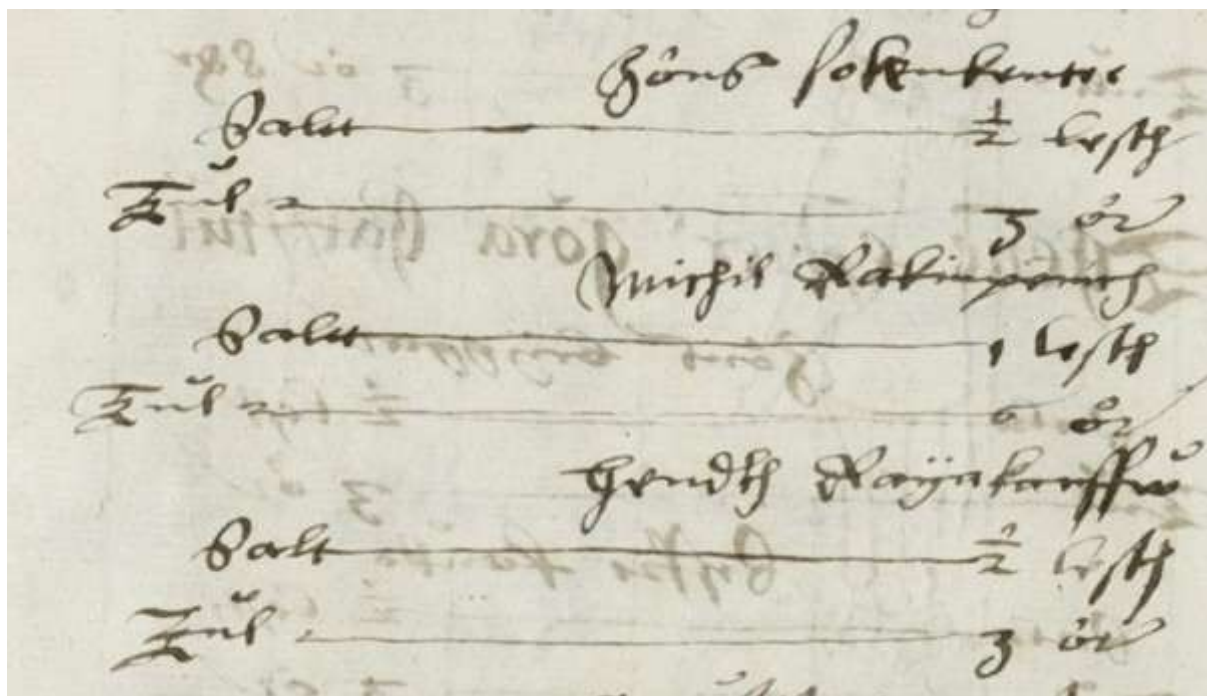
De borgarnamn som påträffas i tullängderna från 1500-talet är ofta finska och individuella. I början av det följande seklet förkortades namnen så att till exempel Vanhapässi blev Pässi. Sådana namn infördes i rådstuvurättens protokoll. I slutet av samma århundrade togs tvåledade svenska namn i bruk, till exempel Blomgren. Många släkter började använda namn som lånats främst från latinet eller svenskan. Så blev till exempel Ruskeapää Miltopaeus och Åhrapää blev Arppe. Många borgarnamn hade humoristisk bakgrund. De baserar sig antagligen på personernas särdrag eller någon händelse som dessa haft del i, och de vittnar om Åbobornas sinne för humor. Man kan fråga sig vad Jakob Kalinkaataja (Kålfällaren) hade gjort. Hade han kanske stapplat omkring i grannens källand någon sen kväll?

En egen grupp bildar de tvåledade finska namnen, som var i bruk på 1500-talet men nästan helt försvinner i början av 1600-talet. De baserar sig ofta på någon egenskap hos namnbäraren. Den största och beständigaste gruppen var namnen på -pää. År 1549 nämns Knut Paljaspää och år 1609 Sigfrid Kokkapää och Henrik Alapää. I borgarförteckningen från år 1632 finns det mängder av sådana här namn: Anders Tasapää, Matts Isopää, Eskil Luupää, Eskil Ruskeapää, Thomas Åhrapää, Jöns Utupää, Mårten Kahrapää och Nils Satopää.

Ytterligare en grupp var namnen på -poika. Åbobor år 1549 var borgaren Markus Hyvämuorinpoika och år 1582 Hans Muorinpoika. Av dokumenten framgår inte huruvida de år 1609 nämnda Erik Miehenpoika och Erik Arkapoika var varandras motsatser. Och man undrar ju om år 1574 nämnda Markus Hurmuripoika motsvarade sitt namn.

I staden kunde det inte samtidigt bo två borgare med samma namn. Det skulle ha orsakat förvirring i handelsförbindelserna eftersom handelspartnerna i andra städer måste kunna vara säkra på varuavsändarens och -beställarens identitet. Till exempel år 1549 bodde det i Åbo en man vid namn Mickel Rakki, och då kunde inte hans son Mickel, som fått borgarrättigheter, ha samma namn; han fick namnet Rakinpenikka. Samma logik tillämpades då det bodde två borgare vid namn Jöns på varsin tomt-halva år 1632; de fick heta Jöns Pillu och Jöns Sianpillu.

Andra namn som syftar på egenskaper finns det gott om i de nämnda urkunderna. I tullängden för 1549 återfinns Henrik Pahajalka, Lasse Mustakulli, Sigfrid Punasaapas, Lasse Mesileipä, Lasse Järvi-hauki, Henrik Paharauta och Anders Karvatasku, vars släkt också givit namn åt en gata i Åbo. I slutet

I tullängderna för Åbo år 1549 inskrevs också de saltpartier som borgarna Jöns Suolenkäntäjä, Mickel Rakinpenikka och Henrik Rajakarhu infört i staden. Riksarkivet 233, Tullängder för Åbo stad 1549, s. 9v.

av seklet och under 1630-talet nämns i dokumenten bland annat Anders Hasuparta, Jöran Suvikenkä, Mårten Lehmäkenkä, Filpus Musta-

suu, Matts Tomuhousu (mjölnare), Grels Huithattu, Thomas Suolenkäntäjä (korvmakare) och Eskil Ymmyriäinen. En del ord förefaller helt moderna men är gamla och har fått ny betydelse under åren, till exempel år 1584 nämnda Anna Rambo och 1609 nämnda Olof Persu. I staden fanns också Helvetin Sigfrid, Piruntappaja, Paratiisin Maria, Pillunpalas änka och Jöns Kissankenkä (slaktare).

De utländska mäktiga borgarna hade släktnamn som gick vidare från en generation till en annan, till exempel Plagman, Såger och Wittfooth. Bland det lägre borgerskapet användes enbart patronymer eller namnet på den gård som familjen ägde. Hit hörde bland annat namnen Anttila, Fläskilä, Kissala och Tallila. Familjenamnet kunde också härledas från gårdsnamnet, till exempel Fläske från Fläskilä. Speciellt de utländska hantverkarna kunde ha ett efternamn, men även till detta fogade man i allmänhet ett ord som berättade om vederbörandes yrke, till exempel Guldsmid, Skomakare eller Tynnebindare. Hela namnet kunde alltså lyda Mårten Lambertz Skomakare – Mårten Lambertz suutari.

Veli Pekka Toropainen

Översättning: Brita Löflund

Källor:

Riksarkivet 233–237, Tullängder för Åbo 1549–1617; Rådstuvurättens i Åbo renoverade domböcker (–1809), Kämnersrättens i Åbo domböcker (TKO) z:171–207 (1639–1700), Rådstuvurättens i Åbo renoverade domböcker (TRO) z:1–67 (1623–1700) Åbo stadsarkiv, Rådstuvurättens i Åbo protokoll Bla:4 (1632)